

En konservativ anarkist Burroughs

DOKUMENTAR: Den amerikanske forfatteren William S. Burroughs er den moderne tænkner for den upersonlige magts virke. Hans kunstneriske praksis fungerede som en politisk praksis der forsøgte at nedbryde de binære modsætninger der dominerer den vesterlandske levevis og selvforståelse. Le Monde Diplomatique har besøgt den danske filminstruktør og forfatter Lars Movin for at tale om William S. Burroughs med udgangspunkt i hans og Steen Møller Rasmussens nye film *Words of Advice - William S. Burroughs on the Road*. Hvordan skal man forstå Burroughs kunstneriske prosjekt?

ALEXANDER CARNERA

Forfatter og skribent for Le Monde Diplomatique.

I 1983 gæstede Burroughs København med oplæsning i Saltlageret. Den dengang 24-årige Lars Movin var til stede og blev hypnotiseret af den 71-årige Burroughs, en gentlemanjunkie, der med sin messende stemmeføring, sin timing, fuldt ud levede op til titlen som en astronaut i menneskeklæder der rejser i sjælen og kunstens yderzoner. Hans røst lød som kom den fra et sted hinsides, som Lars Movin skriver i den bog der ledsager filmen, hverken fra himlen eller fra døden selv, men måske fra «en knurrende version af en blanding af W.C. Fields og en af de desillusionerede sportsreportere, som Humphrey Bogart kunne fremstille i 40'ernes noir-film – men uden de sentimentale sprækker hos sidstnævnte. Hos Burroughs var der kun tempoet, der varieredes en smule. Og i sine sidste år havde han perfektioneret sin teknik, så han tilsyneladende ubesværet kunne lade stemmeføringen falde til et punkt, hvor den næsten gik i stå – flaksende som en dynamolygte på en cykel i modvind.»¹ På trods af sin sene status af kulturikon med roller både i Nike-reklamer og Gus Van Sants film *Drugstore Cowboy*, forbliver Burroughs en marginal figur, aldrig rigtig accepteret af hverken mainstream eller det litterære parnas.

Movin og Møller Rasmussens film tager udgangspunkt i nogle aldrig viste klip fra Burroughs oplæsning og hans signering af bøger i boghandlen Booktrader ledsaget af danske Dan Turell. Men filmens unikke materiale bliver samtidig en anledning til at komme bag myten omkring det som Movin betegner som én af det 20. århundredes vigtigste kunstnere, der forbliver en inspiration for mange forfattere, kunstnere, musikere såvel som politisk radikale, anarkister og cyperpunkts. En mand hvis stemme, som Movin pointerer, aldrig blev en anakronisme, aldrig gik restløs op i et bestemt årtis idé eller tidsånd. Særligt hans syn på sproget som en fysisk virus som nærmest udvikler sig parasitisk på den menneskelige organisme – en viral smitte i dag kendt fra den digitale marketing for konsumadfærd – fik stor betydning for Burroughs forståelse for menneskets subjektivitet, for intervention og reproduktion.² Dette symbiotiske forhold mellem krop og ordvirus fik ham til at betragte mennesket ikke som en færdig identitet eller en ting i sig selv, men som et bundt af relationer og mutationer. Dette fik afgørende betydning for hans bidrag til forholdet mellem kunst og liv.

- DU HAR LAVET en film om Burroughs og du er ved at lægge sidste hånd på en stor bog om beatforfatterne, et «kollektiv» hvor Burroughs skilte sig ud som «teoretikeren» i modsætning til «shamanen» Ginsberg og «buddhisten» Kerouac. Kan du sige noget om hvorfor han bliver ved at inspirere og fascinere?

– Jeg tror en del af interessen og fascinationen ved Burroughs har at gøre med hans u-menneskelige eller endnu bedre a-menneskelige (måske transhumane) udstråling. Vi kan ikke længere bruge de menneskelige termer til at beskrive hans karakter. Det hænger nok sammen med hans livsførelse og dens radikalitet. Han skød sin kone i Mexico (formentlig et uheld), han var narkoman og homoseksuel, men han var samtidig et dannet og kultive-

ret menneske og studerede antropologi og amerikansk litteratur og medicin i Wien.

– Det centrale tror jeg, er hans særlige drivkraft i hans måde at være søgende på, som udspørg af følelsen af ikke at høre til noget sted. Han var en outsider ikke kun i det amerikanske samfund, men følte sig simpelthen ikke tilpas med sin egen race. Også i forhold til bøssekulturen var han utilpasset. Han gjorde derfor ikke et større nummer ud af sin homoseksualitet. Disse attributter interesserede ham ikke som ideologisk påhæng. Men som både homoseksuel og narkoman var det praktisk for ham at have en anonym udstråling, at kunne gå i ét med tapetet. Han fik tilnavnet «den usynlige mand» – et træk allerede kendt fra årene i Tanger i Marokko hvor beatforfatterne mødtes og eksperimenterede med liv og kunst. På den ene side en aura som en bankmand og britisk aristokrat, på den anden side en promiskuøs junkie der i næsten tre årtier flakkede rundt på diverse kontinenter i én lang uophørlig exiltilstand.

– Foregriber Burroughs nutidens kunstpraksis hvor man i stadig større grad overgiver sig til materialet, til lyden, ordet, billedet og nedtoner kunstneren som en sublimeret psykisk instans?

– Det kan man godt sige men på en ganske anden måde end den postmoderne avantgarde som Andy Warhol. Burroughs gav sig selv livet igennem nogle konkrete projekter. Han udvikler fra starten af en pragmatisk tilgang til tingene som er kendetegnende for hans kunstneriske virke. I sin såkaldte «cut-up-teknik» udvikler han nogle tankesystemer hvor han eksperimenterer med sproget ved at gå rent fysisk ned i sproget og klippe i sætningerne for på den måde at bryde med de etablerede magtstrukturer, ideologier eller den rådende vanetænkning.

«Det eneste der er værd at interessere sig for er uddødelighed.»

– Han tager denne praksis meget alvorligt og han tror på at denne praktiske indgriben i sprogets materialitet kan have en frisættende værdi, både i forhold til sig selv hvor han stærkt føler den sociale kodning af hans egen bevidsthed, og i forhold til omverden hvor den kan intervenere i herskende ideologier og tankesystemer ved rent fysisk at gribe ind i sprogmassen. Det er derfor også typisk at han ikke kun holder sig til at være at forfatter, fordi den praktiske kunnen kan bruges på alle materialer og han overfører sin praksis til lydband og film samt billedkunst.

– Dengang i 1960'erne foregik cut-up teknik med saks, papir og lim, mens jeg tænker at mange af os i dag dagligt sidder og laver cut-up, skærer vores skiver af digitale tekstblokke i vidensarbejdets era, med paralleller til filmens montage teknik. Måske var det ikke så mærkeligt at Burroughs livslange kamp mod sproget resulterede i at han helt til sidst opgav at skrive fiktion for i stedet at kaste sig over maleriet. Var ikke Burroughs også var samfundskritiker og cut-up-teknikken en kritisk metode?

– Han var det man i amerikansk sammenhæng ville kalde *libetarianer*. Jeg tror ikke han var det vi ville kalde for «venstreorienteret», men måske en art konservativ anarkist, hvilket nok også er grunden til at han trivedes i midtvesten, fordi der her er plads til disse typer rent fysisk, det er et sted hvor man kan være sig selv. Han havde stor afsky for bureaukrati og statskontrol, hvorfor han ikke havde noget til overs for den skandinaviske socialdemokratiske model. Hans kunstneriske praksis fungerede som en politisk praksis fordi han forsøgte at nedbryde de binære modsætninger der dominerer den vesterlandske levevis og selvforståelse: mand/kvinde, heteroseksuel/homoseksuel, hvid/sort, træl/herre ...

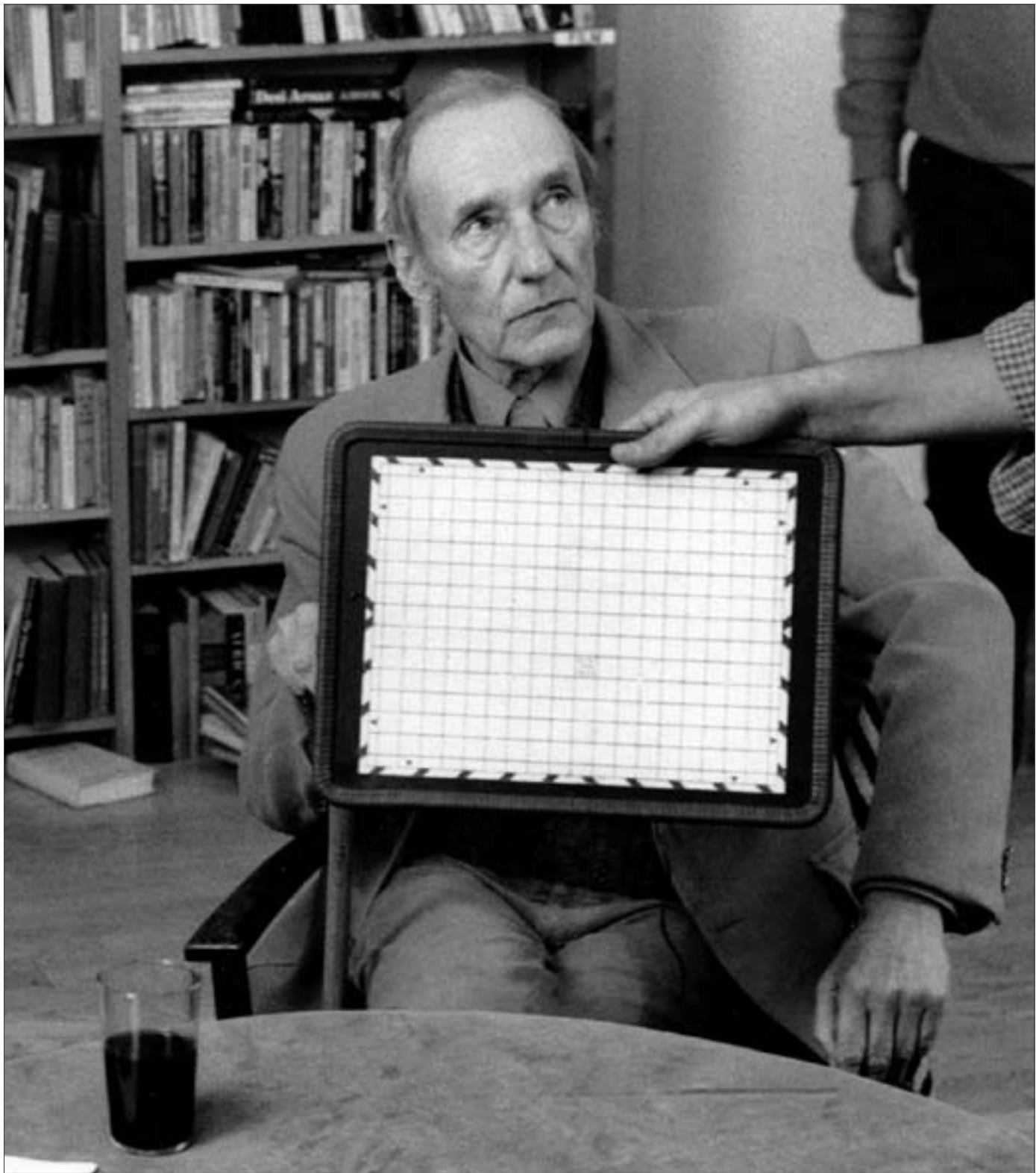
«Han gennemlevede en radikalt udsat eksistens.»

– Med sin cut-up-metode bryder Burroughs med enhver forestilling om at bogen efterligner verden og at kunsten efterligner naturen. Menneskets bevidsthed hænger sammen med stoffets svingninger og vi reducerer vores opfattelse til «tegn» for vores omgivelser. Selvom opfattelsen principielt er ydre oplever vi den som indre (som filosofen Henri Bergson sagde). Igennem hele sit liv eksperimenterede Burroughs i sine bøger og i sine lydband med en kunstpraksis der overskrider kravet om «mening» og «den lineære fortælling» for i stedet at gå direkte til en undersøgelse af bevidsthedens organisering af stoffet, en organisering der påvirker vores opfattelse.

MOVIN NIKKER NÅR jeg spørger om ikke kunstpraksis og kompositionsarbejde hænger uløseligt sammen i Burroughs univers. Og mener Burroughs er blevet en vigtig reference for moderne samfundskritikere såsom den franske filosof Gilles Deleuze der udvikler sit begreb om kontrol som en modulerende påvirkningskraft med direkte inspiration fra Burroughs. For Deleuze udspirer årsagen til kontrol ikke længere af en personlig ond vilje eller højere instans, men direkte fra teknologiens affektering af vores kroppe der allerede får os til at reagere og opføre os på bestemte måder. Burroughs er den moderne tænkner for den upersonlige magts virke og måske så han for os andre hvordan vores verden i stigende grad minder om en sciencefiction-film.

– Kunstpraksis og idéen om kontrol hænger sammen hos Burroughs som igen er en følge af den teknologiske udvikling?

– Ja, allerede for cut-up-teknikken eksperimenterer Burroughs med sine såkaldte «routines», som måske kommer fra teaterverdenen og som kan beskrives som en performancepraksis og en kompositionsforståelse hvor man ikke kan adskille det fortalte fra den menneskelige og performance. Der er tale om en slags «verbal jammession» hvor man tager et begreb og skaber en figur ved at tale i karakterer i en elaborerende, modulerende og vild tankestrøm og bevægelse. I *Naked Lunch (Nøgen frokost, 1959)* udvikler han karakteren Dr. Benway som er et produkt af en sådan «routine». Disse «rutinene» performer samtidig med at de kan åbne op for kritik.

William S. Burroughs i Danmark. Foto: Gorm Valentin

– Måske var titlen *Nøgen frokost* et produkt af en sådan «routine» foreslået af Kerouac, som udtryk for «et stivnet øjeblik, hvor enhver ser hvad der er for enden af hver eneste gaffel.» Hvordan skal man nærmere forstå Burroughs visionære projekt i forhold til samfund og menneskeheden som sådan?

– Overordnet set er den første del af forfatterkabet dystopisk hvor han selv gennemlevede en radikalt udsat eksistens. Han måtte rive alle bastioner ned og være kritisk overfor det hele, startede forfra og tænke selv. Der sker en drejning i hans sene forfatterskab med hans såkaldte «sidste trilogi».³ Dystopier afløses af utopier som ganske vist er abstrakte, men hvor man fornemmer at han faktisk så en form for håb for menneskeheden. Hans utopi går tilbage til ideen om livet som libertarianer, hvor han ser større samfund såsom det vestlige demokrati som en model der for eller siden vil udvikle sig til en form for politistat. Den alternative udviklingsmulighed henter han fra det 17. århundredes piratkolonier, som er nogle små homoseksuelle enklaver hvor der er nogle konkrete forbilleder som f.eks. Captain Mission som han skriver om i romanen *Ghost of Chance*. Det er ideen om små selvberørende grupper på måske omkring hundrede mand der udvikler egne love og regler, som rummer kimen i det der var fundamentet for USA i starten.

– Burroughs er ikke anti-amerikansk. Han er kun imod den måde administrationen og bureaukratiet har udviklet sig på i USA og den måde forfatningen er blevet forvansket på. Han går derfor ind for det som var grundlaget for forfatningen og for hele skabelsen af «det amerikanske» og det projicerer han så ud i disse specielle piratkolonier. Det har en parallel til det

man i USA har kaldt «A City Upon a Hill». Man skabte et samfund på denne bakke og når det så korte af sporet, var der stadig «the frontier» og kontinentet hvor man kunne rejse videre og starte forfra og prøve én gang til at skabe et idealsamfund indtil man havde brugt kontinentet op og der ikke var mere tilbage.

- DER ER ALTSÅ et grundlæggende utopisk projekt hos Burroughs?

– Ja, men det kendetegner hele hans virke som kunster. Det som gør ham spændende var at han tog fat i de helt store spørgsmål. Han siger gentagne gange at det eneste der er værd at interessere sig for er uddødelighed. Det eneste egentlige problem er at vi skal dø. Kan vi overkomme det skal vi nok få løst resten. Det er et spor han lægger ud helt fra starten af i sit forfatterskab, men som træder frem helt eksplicit i den sidste trilogi, hvor han udkaster forskellige scenarier for menneskets overlevelse på længere sigt som race. Hans pointe er at det er ikke sikkert at vi kan blive ved med at eksistere i den form vi har nu, hvilket for de fleste er svært at acceptere. Men lige-som mange andre emner betragtede han dette med en vis kølig nøgternhed uden den europæiske patos for dødelighed. Det handlede om at give sig selv et projekt, at tage fat på en undersøgelse.

– Ordet «undersøgelse» kan stå som et centralt begreb for Burroughs virke. Han valgte nogle emner som han virkeligt undersøgte. Det starter med *Junkie* (1953), hvor han undersøger den kriminelle underverden i New York og investerer sig selv i det, men vedbliver at være en iagttagelse. Selvom han fortsætter med at tage stoffer er det altid med en dobbelttopik for øje: Dels gør han sig til en del af den

verden han vil undersøge samtidig med at han indtager forfatterens blik (iagttagereens rolle). Han skriver eksplicit om det som en «undersøgelse». Han er interesseret i at se hvad det gør ved ham. Han vil undersøge: «Hvad betyder det at være junkie?», «Hvad betyder det at være afhængig?»

«Burroughs er ikke anti-amerikansk.»

– Når man vil være Junkie er det fordi han vil undersøge hvad det vil sige at være afhængig og se hvad kan dette stof gøre ved ham. Når han beskæftiger sig med uddødelighed undersøger han det ved at udkaste forskellige scenarier i tid og rum. Og han mener et helt konkret når han forsøger at finde konkrete fremtidsscenarier for mennesket [i *Cities of the Red Night*]: «Vi er nød til at inddrage rummet på en måde der er perspektiv i hvis vi vil eksistere i en anden form end den form vi er nu, og vi må derfor forberede os på en genetisk transformation til nogle andre værensformer således at vi kan rejse ud i rummet som nogle helt andre typer væsner.» Det er tankeeksperimenter vi bliver nød til at være åbne overfor og udfordre os selv med. Burroughs havde både træk af videnskabsmand, performer og skribent.

© norske LMD

EU på frontkollisjon med personvernet

OVERVÅKNING: Grensene for overvågning flyttes stadig. Nå skal alle EU/EØS-innbyggers telekommunikasjon registreres og lagres. Hva har fått EU til å gå til et så radikalt steg?

KIM BREDESEN

Journalist.

Januar måned vekket til live en bredside av kritiske røster da en rekke journalister, bloggere og politiske aktører protesterte mot EUs datalagringsdirektiv 2006/24.¹ Innforingen av direktivet medfører at leverandører av telekommunikasjonstjenester må arkivere opplysninger om alle kunders nettstedbesøk samt bruk av telefon, SMS, og epost. Innholdet vil ikke bli bevart, men opplysninger om stedet det kommuniseres fra, varighet og identiteten til personene som kommuniserer vil bli registrert og lagret fra seks måneder, maksimum 2 år. Det er kun hvis det foreligger mistanke om alvorlig kriminalitet at slike opplysninger kan utleveres til bruk i etterforskning. Bestemmelsene ble vedtatt av Europaparlamentet og EU-rådet i 2006. I år skal Stortinget beslutte om direktivet blir del av det norske lovverket.

I Norge kom de første advarslene i 2006. Blant annet stilte Truls Lie i Le Monde diplomatique seg kritisk til følgende direktivet ville få for personvernet.³ Ellers var det

bare partiet Venstre⁴ og direktør i datatilsynet, Georg Apenes, som uttrykte samme skepsis offentlig.⁵ Nå kan situasjonen ha endret seg. Ansvarlig redaktør i Stavanger Aftenblad, Sven Egil Omdal var i år først ute med å hevde at EU tar vekke en de viktigste frihetene vi har.⁶ Han ble fulgt av lederen for Unge Høyre, Torbjørn Roe Isaksen, som hevdet at direktivet var en del av «de små skrittets politikk mot et samfunn hvor privatlivet sakte, men sikkert forvitrer».⁷ Han oppfordret Stortingsrepresentantene til å nedlegge veto mot direktivet, og støttet underskriftskampanjen igangsatt av bloggeren Vox Populi.⁸ Anders Horn roste deretter dette initiativet i en leder i Klassekampen.⁹ Samme avis rapporterte kort tid etter at et flertall av stortingsrepresentantene er kritiske til direktivet. Det eneste partiet som åpent støttet det var Frp.¹⁰

Kollegene i EU-parlamentet hadde også mulighet til å være forhåndsinformert. De burde for eksempel ha visst svært godt at sentrale fagpersoner mente direktivet frontkolliderte med artikkel 8 i Den europeiske menneskerettskonvensjonen. Datatilsynene i EU hadde tatt avstand fra

direktivet. Den europeiske økonomiske og sosiale komité var heller ikke nådig i sin kritikk. I sin rapport konkluderer de med at de var «overrasket og bekymret» over at denne lovgivningen var foreslått, og hevdet at dets innhold var ute av proporsjoner og brøt med fundamentale rettigheter.¹¹ Med visse endringer ble likevel direktivet vedtatt, og bare Irland og Slovakia stemte imot. Det trådte i kraft 15. september 2007. Flere medlemsstater har reservert seg mot datalagring, noe de kan gjøre inntil 15. mars 2009.

MEN HVA HAR ledet EU til å gå til et så radikalt steg? Da Le Monde diplomatique spurte Heming Olausen, leder for Nei til EU, pekte han på at direktivet er en reaksjon på terrorbombingene i London og Madrid: – Slike ekstreme hendelser kan fortrenge hensynet til personvern og andre mer grunnleggende demokratiske prinsipper i en situasjon der politikerne ønsker å vise handlekraft. Det kan nok forklare hvorfor direktivet ble vedtatt. Men det er selvsagt uløselbart å skalte og valte med etablerte rettsprinsipper på denne måten.

Olausen mener direktivet synliggjør hvor svakt personverninteressene og borgerrettighetsgrupperinger står i forhold til EUs beslutningsorganer.

«EU valgte å se dette som en markedsregulering»

Heming Olausen, Nei til EU

– Direktivet måtte bli vedtatt. Dette skjedde ikke uten kritiske røster. Blant annet ble det diskutert om direktivet kunne vedtas som en indre markedsregulering, i stedet for på justisområdet hvor det mest naturlig hører hjemme. Men EU valgte å se dette som en markedsregulering. Det gjorde det lettere å gjøre et raskt vedtak for Lisboa-traktaten iverksettes, ettersom det er krav om enstemmighet i EU-rådet på justisområdet. EU demonstrerer igjen at i Brüssels virkelighetsforståelse er andre hensyn underordnet markedsmedlemmer. Nei til EU mener at svekkelsen av

personvernet som direktivet vil bety, er så alvorlig at det ikke er tilstrekkelig å legge seg på dets minimumskrav på seks måneders lagring av opplysningene.

IKT-advokat Eva Jarbekk, partner i Brækhus Dæge og leder av advokatforeningens lovutvalg for IKT-rett og personvern, er enig med Olausen om at direktivet ble vedtatt for å gi inntrykk av handlekraft:

– Politikere i EU er intet unntak. De vet at de vil bli voldsomt kritisert hvis noe skjer og det kan hevdes at de kunne ha gjort mer for å beskytte seg. Et av de sentrale spørsmålene er hva direktivet vil resultere i. Alle er enige om at det vil medvirke til å oppklare noen straffesaker. Men vil det virke preventivt? Hvis svaret er nei, synes jeg man må spørre seg hva man egentlig har oppnådd bortsett fra å tilfredsstille et gjengjeldelsesbehov. Det er jo uenkelig spesielt at et stort antall datatilsyn har fordømt direktivet og at det likevel gjennomføres.

– At opplysninger registreres er isolert sett kanskje ikke det mest problematiske, men bruken av dem. Grensen mellom registrering og bruk kan være uklar. Debatten må også gjelde hvem og hvordan tilgang til opplysningene skal gis. Dette vet vi lite om før departementet kommer med et utkast lovutvalget kan uttale seg om. Uansett vil en implementering av direk-

tivet pålegge enkelte aktører å registrere detaljerte opplysninger om privat kommunikasjon. Men dette gjelder også selskaper utenfor personopplysningslovens område. Jeg synes det er viktig å fremheve bedrifter og juridiske personer fordi det har så langt vært mye fokus i pressen på privatmennskers personvern, men saken er større enn det. Og hvordan man skal sikre seg mot uautorisert bruk av opplysningene? Det er ganske klart at det legges opp til et mer gjennomskåret samfunn for de som har tilgang til informasjonen.

© norske LMD

¹ Kan lastes ned på <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006L0024:DA:NOT>
² Datatilsynet oppsummerer kort direktivet på http://www.datatilsynet.no/templates/Page_...2109.aspx
³ Le Monde diplomatique, juni 2006: «Overvågning er i takt med tiden <http://www.lmd.no/index.php?article=924>
⁴ Norge må si nei «overvåkningsdirektivet» i EU, <http://www.veststredet.no/artikkel/10517/>
⁵ Dagbladet, 17.12.2006: «Totaltallert svermer». <http://www.dagbladet.no/kultur/2006/12/17/4856293.html>
⁶ «I all stillhet blir vi Øst-Tysklands», Stavanger Aftenblad, 5. januar 2008: <http://www.aftenbladet.no/debatt/medieblikk/article571338.ece>
⁷ Minerva, «Storebror ser deg», <http://www.minerva.as/?vis=artikel&id=30216id=11012008132145262706t=Storebrorprosent20serprosent20deg>
⁸ Underskriftskampanje er å finne på <http://oppnro.no/oppnro.php?id=metilleudr>
⁹ Klassekampen, 14.1.2008.
¹⁰ Klassekampen, 15.1.2008.
¹¹ Rapporten kan lastes ned på <http://www.eurogpar.europa.eu/oei/FindByProcnum.do?lang=2&procnum=COD/2005/0182>